

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerin Cinselliği ve Cinsel Eğitimine Bütüncül Bir Bakış

A Holistic Perspective on the Sexuality and Sexual Education of Individuals with Autism Spectrum Disorders

Esra ERBAŞ¹, Onur KURT²

¹ Sorumlu Yazar, Doktora Öğrencisi, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Anadolu Üniversitesi, Türkiye, esraerbas@anadolu.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-6565-0819>)

² Prof. Dr., Engelliler Araştırma Enstitüsü, Anadolu Üniversitesi, Türkiye, onurk@anadolu.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-1511-6367>)

Geliş Tarihi: 27.01.2021

Kabul Tarihi: 29.04.2022

ÖZ

Cinsel eğitimin, cinsiyet farkındalığı, duyguların uygun biçimde ifade edilmesi, sağlık, hijyen, cinsel kimliğe uygun cinsel davranışları anlama ve bunlara uygun davranışlar sergileme, mahremiyet ve istismardan korunma gibi geniş bir yelpazede ele alınabilecek davranışları kapsayan bütüncül bir yaklaşımla ele alınması önerilmektedir. Bu bileşenler dikkate alındığında otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireyler için cinsel gelişim alanı eğitsel anlamda geniş bir kapsamla ele alınması gereken bir alandır. Bu alanyazın inceleme çalışmasında, cinsel gelişim dönemleri, OSB olan bireyler için cinsel eğitimin önemi, OSB'nin karakteristik özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkan güçlükler, cinsel eğitim süreçlerinde OSB olan bireylerin özelliklerine uygun biçimde kullanılacak müfredat içerikleri, öğretim uygulamaları ve bu konuya ilişkin yayımlanmış araştırma örnekleri ele alınmıştır.

Anahtar sözcükler: Otizm spektrum bozukluğu, otizm, cinsel eğitim, cinsel gelişim, özel gereksinimli bireyler.

ABSTRACT

Sexuality and sexual education is a wide spectrum that should be addressed in a holistic way, including gender awareness, expressing feelings appropriately, health, hygiene, understanding sexual behaviors appropriate to sexual identity and appropriate behaviors, privacy, and protection from abuse. Considering these components, sexual education for individuals with autism spectrum disorders is a development area that should be handled in a wide scope. In this study, which was conducted as the literature review, it was aimed to discuss the importance of sexual education in individuals with autism spectrum disorders, the difficulties that arise due to the characteristics of autism spectrum disorders, the sexual education curriculum suitable for the developmental characteristics of individuals with autism spectrum disorders, teaching practices and research examples in the relevant literature.

Keywords: Autism spectrum disorders, autism, sexual education, sexual development, individuals with special needs.

GİRİŞ

Otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireyler cinsel gelişim açısından genel olarak akranlarıyla paralel bir gelişim gösterirler (Eaves ve Ho, 1996; Murphy ve Elias 2006). Fakat, OSB'ye bağlı olarak gelişen iletişim güçlükleri ve sosyal normları anlamadaki güçlükler, OSB'li bireylerin gereksinimlerini ifade etme ve uygun olan davranışları kavramalarını zorlaştırmaktadır (Beddows ve Brooks, 2016; Cannor, 2007). OSB'li bireylerin sosyal, duygusal ve fiziksel gereksinimlerini yeterince ifade edememesi cinsel gelişime yönelik gereksinimlerinin baskılanmasına yol açarken hem cinsel olarak uygun olmayan davranışların hem de farklı problem davranışların artışına neden olmaktadır (Eaves ve Ho, 1996; Ray, Marks ve Bray-Garretson, 2004; Stokes ve Kaur, 2005; Sullivan ve Caterino, 2008). OSB'li bireylerin cinsel eğitiminin yeterince sağlanmaması uygun olmayan davranışların yanı sıra cinsel istismar olasılığını da artırmaktadır (Gilmour, Schalomon ve Smith, 2012; Stokes ve Kaur, 2005).

Realmuto ve Ruble'a (1999) göre, tipik gelişen (TG) bireylerin cinsellik ve cinsel gelişim dönemlerine yönelik bilgi edinimleri aile, okul ortamı ve özellikle arkadaş çevresinde gerçekleşmektedir. Fakat OSB'li bireylerin akran gruplarına dahil olmaları ve yapılandırılmamış ortamlarda öğrenebilmeleri genel olarak TG akranlarına göre daha zor olmaktadır. Bu zorlukların beraberinde gelişim sürecinde yaşanan diğer zorluklar yetersizliği olan bireylerin ailelerini ve eğitimcilerin odağını değiştirmekte ve genellikle cinsel gelişim dönemi gereksinimleri ve cinsel eğitim göz ardı edilmektedir (Koller, 2000; Murphy ve Roy Elias, 2006).

Cinsellik terimi genel olarak toplumda yanlış ele alınmakta; mastürbasyon ve fiziksel birleşme gibi kavramlarla sınırlandırılarak yorumlanmaktadır (Ergen Cinsel Sağlığı Ulusal Komisyonu [National Commission on Adolescent Sexual Health-NCASH], 1995). Cinsellik kavramının kapsamına ilişkin yanlış yargılar ve tanımlamalardaki eksiklikler de cinsel eğitimin önemine yönelik farkındalığı ve cinsel eğitimin içeriğini sınırlandırmaktadır (Travers ve Whitby, 2014). Oysa, bütüncül bir yaklaşımla, geniş bir kapsamda düşünüldüğü zaman cinsel eğitim, fiziksel birleşmenin ötesinde fiziksel sağlık ve hijyen, cinsiyet farkındalığı, duyguların uygun ifade edilmesi, cinsel kimliğe uygun cinsel davranışları anlama ve bunlara uygun davranışlar sergileme, mahremiyet ve istismardan korunma gibi başka davranışları da içermektedir (Sullivan ve Ceterino, 2008).

OSB olan bireylere cinsel eğitim sunmaya ilişkin alanyazının incelendiği bu çalışmada, cinsel gelişim dönemleri, OSB olan bireyler için cinsel eğitimin önemi, OSB'nin karakteristik özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkan güçlükler, cinsel eğitim süreçlerinde OSB olan bireylerin özelliklerine uygun biçimde kullanılacak müfredatın içeriği, öğretim uygulamaları ve bu konuya ilişkin yayımlanmış araştırmaların örnekleri ele alınmıştır.

1.1.Cinsel Gelişim Dönemleri

Cinsel gelişim diğer gelişim alanları ile birlikte bütüncül ve etkileşimli olarak ilerlemektedir. Örneğin, çocuklardaki bilişsel gelişim, cinsiyet farklılıklarının anlamlandırılmasını etkilemektedir. Bu anlamlandırma süreci yalnızca bireylerdeki saç ve kıyafetlere özgü farklılıklarla sınırlı kalmamakta; kadın ve erkeğe özgü anatomiyi fark etmeyi de içermektedir. Bireylerin cinsel gelişimleri bebekliğin ilk ayları itibarıyla başlamakta ve sıralı bir şekilde devam etmektedir (Sciaraffa ve Randolph, 2011). Dönemsel özelliklerin iyi anlaşılması cinsel eğitimin uygun ve etkili bir şekilde sağlanması açısından önemlidir. Tablo 1'de genel cinsel gelişim dönemleri ve bu dönemlerin en belirgin özellikleri sunulmaktadır.

Tablo 1. Cinsel Gelişim Dönemleri ve Özellikleri

Cinsel Gelişim Dönemleri	Gelişim Dönemi Davranışları/Özellikleri
Bebeklik (0-2 Yaş)	<ul style="list-style-type: none">• Cinsel kimlik ve cinsiyet rollerini fark etme• Kendi vücudunu, özellikle genital bölgeyi merak etme ve tanımaya çalışma• Öz-zevk (self-pleasuring)<ul style="list-style-type: none">◦ Kendi genital bölgesine dokunma isteği• Fiziksel cinsel refleksler<ul style="list-style-type: none">◦ Salgı ve ereksiyon
Erken Çocukluk (3-5 Yaş)	<ul style="list-style-type: none">• Cinsiyet farklarını kavrama ve cinsel kimliğin gelişmesi (Kız/ erkek olduğunu anlama)• Cinsel kimliğe uygun davranışlar sergileme<ul style="list-style-type: none">◦ Örneğin, oyun oynarken kendi cinsiyetine uygun roller sergileme• Tuvalet eğitimi ile genital bölge kavramlarının dilsel kullanımında artış• Özel bölge/ mahremiyet kavramını öğrenmeye başlama• Kendi genital bölgesine dokunma• Üreme ile ilgili sorular sorma<ul style="list-style-type: none">◦ Bebeklerin nereden geldiklerini sorgulama• Yetişkinlerin ve akranlarının vücudunu merak etme<ul style="list-style-type: none">◦ Anne-baba ile banyo yapma isteği• Cinsel organlar ve işlevleri ile ilgili argo kullanma ve benzetim yapmaya başlama• Oyun eğilimlerinde değişimler<ul style="list-style-type: none">◦ Doktorculuk, evcilik vb.• Kendini bir yetişkin ile kıyaslama• Rol oynama ile yetişkinleri taklit etme
Çocukluk (6-8 Yaş)	<ul style="list-style-type: none">• Üreme, hamilelik ve doğuma yönelik merakın artması• Cinsellik ve cinsel rolleri içeren oyunlar oynama• Cinsel organlar ve işlevleri ile ilgili argo kullanma ve benzetimler yapma• Bazı çocuklarda zevke dayalı kendine dokunma davranışının devam etmesi (Özellikle gizli olarak)• Özel bölge/ mahremiyet kavramının gelişmesi• Bağımsız olma isteğini dile getirme• Dış görünüşe önem verme• Kadın-erkek ilişkisine ilgi duyma<ul style="list-style-type: none">◦ Kız arkadaş-erkek arkadaş edinme isteği
Erken ergenlik dönemi (9-12 Yaş)	<ul style="list-style-type: none">• Yetişkin vücuduna olan merakı gidermek için araşıya girme<ul style="list-style-type: none">◦ İnternet, dergi, film vb. kaynaklara yönelme• Fiziksel ve hormonal değişimler• Kızlarda menstürel dönem başlaması• Erkeklerde kemiklerde gelişen büyüme ağrıları• Erkeklerde özellikle gizli olarak mastürbasyon eğilimi• Davranışı ile sosyal normlar arasında bağlantı kurma<ul style="list-style-type: none">◦ Davranışının toplumsal olarak uygun olup olmasını kavrama

Uyarlandığı kaynaklar “What is Normal Childhood Sexual Development? Sexuality Information and Education Council of the United States (SEICUS, 2015)” ve “You Want Me to Talk to Children about What? Responding to the Subject of Sexuality Development in Young Children. M. Sciaraffa and T. Randolph, 2011, Young Children, 32-38.” Telif Hakkı the National Association for the Educaiton of Young Children’a aittir.

1.2.OSB'li Bireylerde Cinsel Eğitimin Önemi

TG bireyler cinselliğe ilişkin bilgiyi genel olarak sosyal deneyimleri ile informal bir şekilde arkadaşlarından, ailelerinden ve/veya formal olarak eğitim ortamından edinirken bu durum OSB'li bireylerde farklı olabilmektedir. OSB'li bireylerin cinselliğe ilişkin davranışları öğrenmesi doğal bir şekilde veya az bir destekle gerçekleşmekten çok daha yoğun bir destek ve bireyselleştirilmiş öğrenme fırsatlarına bağlıdır. Akademik öğrenme alanlarında olduğu gibi OSB'li bireylere sağlanan cinsel eğitimde de etkili öğrenme yöntemleri, müfredatın uyarlanması ve bireyselleştirilmesi ile eğitim içeriğinin somutlaştırılması gerekmektedir (Travers ve Tincani, 2010).

Cinsel eğitim bireylerin yaşamında birçok yönden önem taşımaktadır ve geniş bir kapsamda ele alınması gerekmektedir (Sullivan ve Ceterino, 2008). Cinsel eğitimin gerekliliğini vurgulayan birçok bileşen söz konusudur. İlk olarak cinsellik ve cinsel eğitim evrensel bir hakktır. Çünkü her birey gibi OSB'li bireyler de romantik ilişkiler edinme, evlenme ve ebeveyn olma hakkına sahiptirler. Bu noktada önemli olan bireylerin sağlıklı ve güvenli ilişkiler yaşayabilmesi için gereksinim duydukları bilginin sağlanmasıdır (Stokes ve Kaur, 2005; Travers ve Tincani, 2010). Fakat özellikle toplumsal normların etkisi ile OSB'li bireylerin cinsel haklarına ve cinsel eğitimine yönelik daha negatif tutumların sergilendiği bilinmektedir (Koller, 2000). OSB de dahil bireylerin sahip olduğu yetersizlikler nedeniyle onları bu sürecin dışında tutmaktan çok cinselliğe ilişkin süreçleri daha sağlıklı ve bilinçli yaşayabilmeleri ve buna bağlı olarak yaşam kalitelerinin artırılması için gerekli eğitimin sağlanması gerekmektedir (Travers ve Whitby, 2014).

OSB'li bireylere uygun zamanda ve uygun biçimde sunulacak cinsel eğitim onları sağlıklı bir hayata hazırlamanın yanı sıra uygun olmayan cinsel davranışların ve deneyimlerin önlenmesinde de etkili olmaktadır. Cinsel eğitimdeki eksiklikler ve gereksinimlerin yeterli düzeyde sağlanamaması uygun olmayan cinsel davranışların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Dewinter, Vermeiren, Vanwesenbeeck ve Van Nieuwenhuizen, 2016). OSB'li bireylerde görülen uygun olmayan cinsel davranışların genel olarak OSB'nin karakteristik özelliklerine bağlı olarak geliştiği ifade edilmektedir. Daha açık bir ifadeyle, sosyal normların şekillendirdiği davranış kalıplarının ve mahremiyet kavramının OSB'li bireyler tarafından anlaşılmasındaki zorluklar ile sosyal ve iletişim becerilerindeki yetersizlikler onları uygun cinsel davranışlar gösterme konusunda TG akranlarından farklılaştırmaktadır (Gabriels ve Van Bourgondien, 2007; Ruble ve Dalrymple, 1993). Toplumsal kural ve normların yeterince anlamlandırılmadığı durumlarda ise cinsel davranışların sergilenmesinde yer ve zaman uygunluğu açısından problemler ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda ise toplum içinde mastürbasyon, toplum içinde soyunma ve karşı cinse dokunma isteği gibi uygun olmayan davranışlar gelişebilmektedir (Gabriels ve Van Bourgondien 2007; Travers ve Whitby, 2014; Tullis ve Zangrillo, 2013).

Cinsel eğitimi gerekli kılan diğer bir faktör de OSB'li bireylerin cinsel istismara daha fazla maruz kalma riskidir. OSB'li bireylerde cinsel istismar riski birçok nedene bağlı olarak gelişebilmekle birlikte cinsel istismar riskini artıran iki temel nedenden söz edilmektedir: (1) karşısındaki kişinin niyetini anlayamama ve maruz kaldığı durumun yanlış olduğunu ayırt edememe, (2) iletişim yetersizliklerinden dolayı yaşanan istismarı aileye, uzmanlara veya hukuki mercilere bildirememe (Howlin ve Clements, 1995). Edelson (2010) bu faktörleri bir risk faktörü kombinasyonu olarak tanımlamıştır. Sosyal beklentileri ve duyguları anlama yetersizliği ve sosyal yargı eksikliği OSB'li bireyleri daha savunmasız bir konuma getirebilmektedir. OSB'li bir birey kandırma ve kötü niyet içeren durumları tespit edememe nedeniyle "güvenli" ve "güvensiz" kişiler arasında ayırım yapamayabilir.

Amerikan Psikiyatri Birliği (APA, 2011) cinsel istismara maruz kalan bireylerde bu durumun bir travmaya dönüşebildiğini ve farklı türde tepkilerin (örn., depresyon, içe kapanma)

gelişebildiğini ifade etmiştir. OSB’li bireylerde icinsel istismarın izole edilmesi veya tekrarlanması durumunda ise bu tepkilerin şiddeti ve süresi artmaktadır. Ayrıca, OSB’li bireylerin istismarı ifade etmede yaşadıkları iletişimsel zorluklar istismarcı tarafından istismarın tekrarlanmasına yol açabilmektedir (Travers ve Whitby, 2014).

Yukarıda söz edilen faktörlerin yanı sıra cinsel eğitim tüm bireylerin olduğu gibi OSB’li bireylerin de cinsel sağlık ve hijyene yönelik farkındalık ve bilgilerinin artırmasını sağlar. Cinsel yolla bulaşan hastalıklara ve istenmeyen gebeliklere sebep olan korunmasız cinsel ilişki, hijyenin göz ardı edilmesi, yanlış ve aşırı mastürbasyon gibi riskli cinsel davranışların engellenebilmesi için OSB’li bireyler için uygun eğitim programlarının oluşturulması gerekmektedir (Ballan, 2012; Dewinter ve diğerleri, 2016; Sullivan ve Caterino, 2008).

1.3.En Sık Görülen Uygun Olmayan Cinsel Davranışlar

Beddow ve Brooks’un 2016 yılında yürüttüğü bir araştırmada alanyazın taranarak 42 çalışma incelenmiş ve OSB’li bireylerin yaygın olarak sergiledikleri uygun olmayan cinsel davranışlar derlenmiştir. Tablo 2’de Beddow ve Brooks’un bulgularına dayalı olarak OSB’li bireylerde en yaygın görülen uygun olmayan cinsel davranışlara yer verilmiştir.

Tablo 2. OSB’li Bireylerde En Yaygın Görülen Uygun Olmayan Cinsel Davranışlar

Davranış	Problem Durum
Mastürbasyon	<ul style="list-style-type: none">• Aşırı mastürbasyon (Mastürbasyon tekniğine yönelik yetersiz bilgi)• Toplum içinde mastürbasyon (Düşük işlevli OSB’lilerde görülme olasılığı daha yüksektir.)• Uygun olmayan nesnelere mastürbasyon (Örn., kemer)
Romantik ilişki	<ul style="list-style-type: none">• Romantik ilişki kuramama
Uygunsuz uyarılma	<ul style="list-style-type: none">• Bazı nesnelere takıntılı olma (Örn., eller, bazı spesifik kıyafetler)
Teşhircilik	<ul style="list-style-type: none">• Özellikle yer ve zaman konusunda uygun olan ve olmayan davranışları ayırt edememe (Örn., toplum içinde soyunma)
Saldırma	<ul style="list-style-type: none">• Cinsel bir tutumla toplum içinde kendilerine veya başkalarına dokunma
Cinsel taciz	<ul style="list-style-type: none">• Özellikle, taciz edilen bireyler benzer davranışları sergilemektedirler.
Cinsel saplantılar	<ul style="list-style-type: none">• Parafili (sıradışı nesnelere, insanlar veya durumlar yoluyla uyarılma)
Diğerleri	<ul style="list-style-type: none">• Müstehcen el-kol hareketi ve sonuçlarına yönelik zayıf farkındalık• Karşısındaki rızası olmadan sarılma• Bağlama uygun olmayan cinsel içerikli uygunsuz yorumlar yapma

Uyarlandığı kaynak “Inappropriate Sexual Behaviour in Adolescents with Autism Spectrum Disorder: What Education is Recommended and Why. N. Beddows and R. Brooks, 2016, Early intervention in Psychiatry, 10, 286.” Telif Hakkı Wiley Publishing Asia Pty Ltd’ye aittir

OSB’li bireylerde gözlenen uygun olmayan cinsel davranışların nedenlerini Beddow ve Brooks (2010) ve Koller (2000) birçok etmene bağlı olarak açıklamışlardır. Bunlar:

- ✓ OSB’nin düzeyi
- ✓ Ergenlikle gelişen hormonal ve fiziksel değişimleri anlamlandırılmama

- ✓ Sosyal farkındalık ve iletişimde sınırlılıklar (Mahremiyet kavramını öğrenememe ve isteklerin ifade edilmesindeki zorluklar)
- ✓ Yetersiz cinsel eğitim (Neyin nerede, ne zaman ve nasıl yapılacağını bilmeme)
- ✓ Duyulara karşı hassasiyet (Cinsel davranışlardan aşırı haz alma)
- ✓ Kişiler arası ilişkileri ayırt etmede zorluklar (Kim arkadaş, kim sevgili?)
- ✓ Başkalarının vücuduna merak duyma
- ✓ Cinsel istismara uğrama
- ✓ İlaç kullanımı (Bazı ilaçların etkisi sonucu mastürbasyonda sonuca ulaşma nedeniyle aşırı mastürbasyon eğilimi)
- ✓ Pornografi izleme eğilimi (Saldırgan bir cinsel eğilimin gelişmesi)
- ✓ Rutinlerin oluşturulmaması
- ✓ Ebeveynlerin cezalandırıcı tutumları

1.4.Ailelerin Tutumları

Amerika Birleşik Devletleri Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyi (Sexuality Information and Education Council of the United States- SIECUS, 2012) ebeveynlerin cinsel eğitimde en temel bilgi sağlayıcı olmaları ve ebeveyn-çocuk arasında cinselliğe ilişkin gelecekteki iletişimin çocuğun hayatının ilk dönemlerinden itibaren başlayıp yetişkinliğe adım atana kadar devam etmesi gerektiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, araştırmalar ailelerin OSB'li çocuklarına cinsel eğitim sağlamada yetersiz olduklarını ve cinsel eğitimle ilgili hangi bilgiyi nasıl ve ne zaman vermeleri gerektiği konusunda karmaşa yaşadıklarını veya eğitim vermektен kaçındıklarını göstermektedir (Ballan, 2012; Nichols ve Blakeley-Smith, 2010).

Ballan tarafından 2012 yılında yürütülen bir çalışmada OSB'li çocuğa sahip 18 ebeveynden 16'sı çocukları ile cinselliğe yönelik konuları konuşmak istediklerini fakat çocuklarının bunu anlayabileceğinden ve günlük yaşamlarında uygulayabileceğinden emin olmadıklarını belirtmişlerdir. Bazı ebeveynler çocuklarına bu bilgiyi verdiklerinde çocuklarının aşırı genelleme yapmasından korktuklarını ifade etmişlerdir. Bazı aileler cinsellik kapsamında bazı davranışların (Örn., mastürbasyon) öğretilmesiyle davranışın aşırı sergilenmesi ve çocuklarının el çırpma, sallanma gibi stereotipik davranışlarının yerini almasından korkmaktadırlar.

Ballan'ın bulgularına benzer olarak Tissot'un çalışmasına (2009) katılan ebeveynlerin de çocuklarına cinsel eğitim verme konusunda endişeli oldukları görülmektedir. Ebeveynlere göre OSB'li çocuklara ergenlik dönemi cinsel eğitimin verilmesi onlarda cinselliğe yönelik bir ilgi oluşturabilir ve cinsel davranışlarda artış meydana gelebilir. Dewinter ve diğerlerine (2016) göre ailelerin cinsel eğitimden ve cinsellikle ilgili konuları konuşmaktan kaçınmaları iki nedene bağlıdır: (1) çocuklarının cinsel gelişimlerine ve gereksinimlerine dair farkındalıklarının olmaması ve/veya gereksinimlerinin olmadığı düşüncesi, (2) cinsel gelişim ve eğitime ilişkin bilgi sahibi olmama. Nichols ve Blakeley-Smith'in çalışması (2010) cinsel eğitim konusunda kendilerini yetersiz hisseden ailelerin en çok zorlandıkları konuların mahremiyet, cinsel istismar ve kişisel mesafenin öğretilmesi olduğunu göstermektedir. Aileler cinsel eğitim vermek istediklerini belirtmekle birlikte bu konuda kendilerini hazırlıksız hissettiklerini ve özellikle uygun olmayan cinsel davranışlar ile nasıl baş edeceklerini bilmediklerini ifade etmişlerdir.

1.5.Cinsel Eğitim Müfredatı

Alanyazında zihinsel yetersizliği (ZY) olan ya da farklı yetersizlik türlerinden etkilenmiş bireylerin cinsel eğitimine yönelik araştırmalara kıyasla OSB'li bireylerin cinsel eğitiminde kullanılacak uygulama ve stratejilere yönelik araştırmaların sayıca sınırlı olduğu görülmektedir. Diğer yetersizlik türleri temel alınarak oluşturulan programlar ve öğretim yöntemleri OSB'ye özgü özellikleri dikkate almadığı için OSB'li bireylerin gereksinimlerini karşılayamamaktadır. Bu nedenle, cinsel eğitim programları hazırlanırken ve/veya öğretim

strateji ve yöntemlerine karar verirken OSB'ye özgü özelliklerin dikkate alınması ve bireysel gereksinimlerle örtüşmesi için çaba gösterilmesi gerekmektedir (Sullivan ve Caterino, 2008; Travers ve Tincani, 2010).

OSB'li bireylerin toplumsal kural ve mesajları doğrudan anlaması daha zor olduğu için onlara sağlanacak cinsel eğitimin somut ve doğrudan bireysel gereksinimlere yönelik olması ve beklentilerin açıkça ifade edilmesi önemlidir (Koller, 2000). Cinsel eğitim kavramının kapsamında da vurgulandığı üzere OSB'li bireylere sağlanacak cinsel eğitim onların uygun olmayan cinsel davranışlarına odaklanmaktan ve bunları önlemekten ziyade daha kapsamlı bir müfredat ile bütüncül bir eğitim sağlanmalıdır. Bu kapsamda içinde, OSB'li bireylerin erken dönemden itibaren cinsel kimlik ve rol algılarının oluşturulmasından başlayıp ergenlik dönemi ve sonrasında da yetişkinliğe geçişleri desteklenmelidir (Sullivan ve Caterino, 2008). SIECUS (2004) tarafından kapsamlı cinsel eğitim olarak nitelendirilen bu yaklaşım bireylerin gelişim dönemlerini temel alan bütüncül bir cinsel eğitim anlayışını desteklemektedir. Tablo 3'te cinsel eğitimin bileşenleri ve bu bileşenlerin kapsamındaki alt bileşenler yer almaktadır.

Tablo 3. Cinsel Eğitimin Ana ve Alt Bileşenleri

Ana Bileşenler	Alt Bileşenler
İnsan gelişimi	<ul style="list-style-type: none">• İnsan anatomisi• Cinsel kimlik• Cinsel yönelim• Ergenlik
İlişkiler	<ul style="list-style-type: none">• Aile, akraba, arkadaş ve sevgili kavramları• Evlilik• Güvenli ve güvensiz ilişkiler
Kişisel beceriler	<ul style="list-style-type: none">• Karar verme• Risk alma• Yardım isteme• İlişki kurma/sürdürme• İletişim kurma/sürdürme
Cinsel davranışlar	<ul style="list-style-type: none">• Uygun ve uygun olmayan cinsel davranışlar<ul style="list-style-type: none">○ Mahremiyet○ Kişisel sınırlar○ Güvenli-güvensiz cinsellik
Cinsel sağlık	<ul style="list-style-type: none">• Üreme• Hamilelik• Korunma• Bulaşıcı hastalıklar• Doktor muayeneleri
Toplum ve kültür	<ul style="list-style-type: none">• Kültüre dayalı cinsel roller• Cinsellikte toplumsal normlar• Kanuni normlar

Uyarlandığı kaynak “Sexuality and relationships for individuals with autism spectrum disorders. Autism spectrum disorders in adolescents and adults: Evidence-based and promising interventions. J.C. Travers and P. J. S. Whitby, 2014, 182-207.”

TG bireylerin cinsel eğitim müfredatında olduğu gibi OSB'li bireylerin de eğitim içeriğinin bütüncül bir bakış açısı ile hazırlanması ve gelişimsel dönemleri kapsamı sağlıklı bir cinsel gelişim açısından önemlidir. Fakat cinsel eğitim kavramı genelde ergenlikle birlikte

uygun olmayan cinsel davranışlar görülmeye başlandığı zaman gündeme gelmekte, aileler ve öğretmenler için kaygıya neden olmaktadır (Tullis ve Zangrillo, 2013).

OSB'li bireyler ve cinsellik konusunu ele alan çalışmaların birçoğunun uygun olmayan cinsel davranışlar ve cinsel eğitime yönelik ebeveyn tutumlarından oluştuğu görülmektedir. Çok az çalışma müfredatın nasıl uyarlanacağına ya da bireysel gereksinimlere yönelik programların nasıl geliştirileceğine odaklanmaktadır (Gerhardt ve Lanier, 2011; Koller, 2000; Travers ve Tincani, 2010). Tullis ve Zangrillo'ya (2013) göre OSB'li bireylerde cinsellik algısının yeni bir çerçeveye bürünmesi gerekmektedir. Çünkü daha önceki çalışmalar büyük ölçüde OSB'li bireylerin cinsel ilgilerinin olmadığı varsayımından hareket etmekte ve yalnızca sosyal ve akademik gelişimi hedeflemektedir. Tullis ve Zangrillo OSB'li bireylerin TG akranlarına benzer cinsel gelişim gösterdiğini ve cinselliğe ilişkin ilgi ve arzularının olduğunu, cinsel gelişim programlarının otizmin özelliklerine uygun biçimde hazırlanması gerektiğini belirtmektedir. Bunun en temel nedenleri arasında OSB'li bireylerin cinsel davranışa yönelik sosyal algılarının normlardan farklı olması (örn., toplum içinde mastürbasyon) ve cinsel istismar riskinin yüksek olması yer almaktadır.

OSB'li bireylerin cinsel eğitim müfredatlarına yönelik bazı çalışmalarda, SIECUS'un gelişim dönemlerine benzer şekilde, cinsel eğitim yaklaşımının kapsamlı ve erken dönemde ele alınması gerektiği görüşü savunulmaktadır (Koller, 2000; Travers ve Tincani, 2010; Travers ve Whitby, 2014). Koller (2000) OSB'li bireylere öğretilmesi gereken konuları "vücudun bölümleri, üreme, doğum kontrolü, cinsel sağlık, doğumdan ölüme cinsel yaşam döngüsü, sosyo-seksüel davranışlar, ilişki, evlilik, istismar farkındalığı, kişisel sınır ve öz saygı" olarak ele almaktadır.

Traver ve Tincani (2010), Koller'in yaklaşımından hareketle oluşturduğu müfredatta ilk olarak vücut farkındalığını ele almıştır. Buna göre, OSB'li çocuklara erken dönemde vücudun bölümleri ve işlevlerinin doğru öğretilmesi kendi vücutlarına yönelik farkındalıklarının gelişmesini sağlarken cinsellik ve cinsiyete yönelik kavramların öğrenilmesine zemin hazırlayacaktır. Ayrıca, vücuda ilişkin farkındalık cinsel istismarı da önlemeye yardımcı olur. Çünkü, çocuk bu eğitim kapsamında özel bölge, hangi tür dokunmaların uygun olduğunu ve hangilerinin uygun olmadığını ve cinsel istismar durumunda kime, nasıl söyleyeceğini öğrenecektir. İkinci olarak, sosyal gelişim ele alınmaktadır. Bu konunun da vücut farkındalığı gibi en erken dönemde ele alınması önerilmektedir. Bireyselleştirilmiş eğitim programları (BEP) hazırlanırken erken çocukluk döneminde sıra alma, selamlama ve oyun gibi sosyal becerilere odaklanılmaktadır. Egenliğe hazırlık veya yetişkinliğe geçiş döneminde de başkalarıyla ortak ilginin paylaşılması, yakınlık, sevgi, duygu ve stres durumunu uygun yollarla ifade edebilme ve reddedilmeyle baş edebilme gibi beceriler ele alınmalıdır. Romantik ilişkilerin kurulmasına ilişkin beceriler öğretilirken ise uygun kişisel sınır, dinleme becerileri ve ilişkide rızanın anlamına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Bunlara ek olarak, Travers ve Tincani (2010), sosyal normlara göre cinsel davranışların uyarlanmasına dikkat çekmektedir. Haracopos (1995) tarafından OSB'li 81 katılımcıyla yapılan araştırmada OSB'li bireylerin %74'ünün uygunsuz mastürbasyon veya başkalarına karşı cinsel eğilim gösteren davranışlar sergiledikleri ortaya çıkmıştır. OSB'li bireylerde mastürbasyon gibi otomatik olarak uyarılan ve kendini pekiştiren davranışların düzenlenmesi zor olabilir (Tissot, 2009). Koller (2000) mastürbasyonu bastırmak ve cezalandırmak yerine bunun normal bir gereksinim olarak algılanıp uygun bir şekilde sergilenmesi için çaba harcanması gerektiğini ifade etmektedir. Travers ve Tincani de (2010) benzer bir yaklaşımla mastürbasyon, soyunma, sarılma ve öpme gibi davranışların yer ve zaman açısından sosyal normlara göre düzenlenmesi ve kişiler arası ilişkilerin öğretilmesi yönünde eğitim verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Kapsamlı cinsel eğitim anlayışı erken dönem ve ergenlik dönemi cinsel eğitim içeriğinin yanı sıra yetişkinlik dönemini de içermelidir (Koller, 2000). Dolayısıyla, bu kapsamda OSB'li bireylerin cinsel eğitim müfredatı fiziksel birleşme, bulaşıcı

hastalıklara ve gebeliğe karşı korunma yolları, üreme, hamilelik ve ayrıca sağlıklı bir cinsellik ve beden açısından rutin doktor kontrolleri ile ilişkili tetkik ve testlerin gerekliliği de ele alınmalıdır. (Travers ve Tincani, 2010).

1.6.Önerilen Yöntem ve Stratejiler

OSB’li bireylere sunulan cinsel eğitimin içeriği ve öğretim sırasında kullanılan uygulamalar OSB’li bireylerin güçlü ve geliştirilmeye gereksinim duyulan yönlerini, ilgilerini, tercihlerini ve öğrenme özelliklerini dikkate alan bir anlayışla düzenlenmelidir. Uygulamalı davranış analizi (UDA), bünyesinde OSB’li bireylerin cinsel eğitimlerini gerçekleştirmek amacıyla kullanılabilir, birçok uygulamayı barındırmaktadır (Travers ve Tincani, 2014). OSB’li bireylerde sosyal olarak kabul edilen ve edilmeyen cinsel davranışların öğretiminde UDA’nın etkili olduğu belirtilmekte ve kullanılması önerilmektedir (Balian ve Fveeyer, 2017; Veazey, Valentino, Low, McElroy ve LeBlanc, 2016). Alanyazındaki betimsel çalışmalar ve bir yöntemin/stratejinin etkililiğini inceleyen deneysel çalışmalar incelendiğinde bazı yöntem ve stratejilerin daha çok gündeme geldiği görülmektedir. Aşağıdaki tabloda OSB’li bireylere cinsel eğitim sunma konusunda alanyazında yer alan yöntem ve stratejiler sunulmuştur.

Tablo 4. OSB’li Bireylere Cinsel Bilgi ve Beceri Kazandırmada Kullanılan Yöntem ve Stratejiler

Kaynak	Yöntem/Strateji	Beceri/ Davranış
Tarnai ve Wolfe (2008)	• Sosyal öyküler	<ul style="list-style-type: none"> • Cinsel sağlık ve hijyen • Mastürbasyon • İlişkiler • Kendini koruma ve savunma
Wolfe, Condo ve Hardaway (2009)	<ul style="list-style-type: none"> • Video model • Replikli öğretim • Beceri analizi 	<ul style="list-style-type: none"> • Kendini koruma • İlişkiler • Uygun mastürbasyon • Menstürel bakım
Klett ve Turan (2012)	• Sosyal öyküler	• Menstürel bakım
Travers ve Whitby (2014)	<ul style="list-style-type: none"> • Beceri analizi • Görsel destek • Video model • İpucu sunma • Bekleme süreli öğretim • Zincirleme • Pekiştirme • Sosyal öyküler 	<ul style="list-style-type: none"> • İlişkiler • Güvenlik ve rapor etme • Korunma • Üreme • Hijyen • Mastürbasyon
Veazey ve diğerleri (2016)	<ul style="list-style-type: none"> • Zincirleme-chaining (Beceri analizi ve ayrımlı pekiştirme) • Görsel destek • Sosyal davranış haritası (Social behavior mapping) 	<ul style="list-style-type: none"> • Menstürel bakım • İnsan bedeni ve üreme • Uygunsuz dokunma • Uygun ve uygun olmayan davranışların öğretilmesi
Ballan ve Freyer (2017)	• Sosyal öyküler	<ul style="list-style-type: none"> • Yaklaşan cinsel gelişim dönemine yönelik gerekli bilgi ve beceri ediniminin sağlanması <ul style="list-style-type: none"> ○ Örneğin, menstürel dönem

		bilgisi ve menstürel bakım
<ul style="list-style-type: none">• Pekiştirme	<ul style="list-style-type: none">• Sosyal norm ve cinsel davranışların öğretimi<ul style="list-style-type: none">◦ Örneğin, uygun zaman ve mekanda mastürbasyon	
<ul style="list-style-type: none">• İşlevsel davranış analizi	<ul style="list-style-type: none">• Mastürbasyon-olası nedenleri	

1.7.OSB’li Bireylerin Cinsel Gelişimi ve Eğitime Yönelik Araştırmalar

Alanyazında OSB’li bireylerin cinsel gelişimi ve eğitime yönelik çalışmaların büyük bir kısmı bilgi verici çalışmalar ile görüş, tutum ve deneyimleri inceleyen araştırmalardan oluşmaktadır. İlgili çalışmalar genel olarak OSB’li bireylerin ebeveynlerinin ve bakım sağlayanlarının görüş, tutum ve deneyimlerini incelemektedir (Barnett ve Maticka-Tyndale, 2015; Dewinter ve diğerleri, 2016; Fernandes ve diğerleri, 2016; Hellemans, Colson, Verbraeken, Vermeiren ve Deboutte, 2006; Mackin, Loew, Gonzalez, Tykol ve Christensen, 2016; Nichols ve Blakeley-Smith, 2009; Ruble ve Dalrymple, 1993). OSB’li bireylerin cinsel eğitiminde beceri öğretimi ele alan çalışmaların sayıca sınırlı olduğu görülmektedir (örn., Klett ve Turan 2012; Tissot, 2009; Veazey ve diğerleri, 2016). Bunlara ek olarak, OSB’li bireylere cinselliğe yönelik bilgi ve beceri kazandırmayı hedefleyen cinsel eğitim programlarına yönelik çalışmalar yer almaktadır (Corona, Fox, Christodulu ve Worlock, 2016; Cunningham, Sperry, Brady, Peluso ve Pauletti, 2016; Dekker ve diğerleri, 2015; Jamison ve Schuttler, 2016; Kenny, Bennet, Dougery ve Steele, 2013; Visser ve diğerleri, 2017). Bu programlarda daha kapsamlı bir eğitim içeriği ve birden fazla beceriye yönelik öğretim fırsatları sunulmaktadır.

Ulusal alanyazınımızda ise OSB’li bireylerin cinsel gelişimi ve eğitimi üzerine etkililik inceleyen veya görüş, tutum ve deneyimleri ele alan yayımlanmış bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Ancak OSB’li çocuklara cinsel istismardan korunma becerilerinin öğretiminde sosyal öykü yönteminin etkililiğini inceleyen bir lisansüstü tez çalışmasına rastlanmıştır (Süzer, 2015). Tablo 5’te OSB’li bireylerin cinsel gelişim ve eğitimlerine yönelik görüş, tutum ve deneyimleri ele alan betimsel araştırmalar örneklendirilmiş; Tablo 6’da OSB’li bireylerin cinsel eğitime ilişkin vaka çalışması örneklerine yer verilmiş; Tablo 7’de ise, OSB’li bireylerin cinsel eğitime ilişkin etkililik araştırmaları örneklendirilmiştir. Tablolarda yer alan araştırmalar kronolojik olarak sıralanmıştır.

Tablo 5. OSB’li Bireylerin Cinsel Gelişim ve Eğitimlerine Yönelik Görüş, Tutum ve Deneyimleri Ele Alan Çalışmalar

Kaynak	Katılımcılar	Yöntem, Veri Toplama Araçları ve Amaç	Bulgular
Ruble ve Dalrymple (1993)	OSB’li 100 bireyin (9-38 yaş) ebeveyn ve bakım sağlayıcıları	Nicel <ul style="list-style-type: none">Anket Amaç: OSB’li bireylerin sosyo-seksüel farkındalıkları, cinsel eğitimleri ve cinsel davranışlarının dil ve davranış işlevlerine göre incelenmesi	Dili kullanma düzeyi daha yüksek olanlarda cinsel eğitim bilgisi (vücudun bölümleri, mahremiyet, başkalarına saygı vb.) daha yüksektir. Dili kullanma düzeyi ile cinsel davranışlar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Erkek çocuk ailelerinin en büyük kaygısı çocuklarının hemcinsleri ile ilişki yaşaması iken kız çocuklarının ailelerinin kaygısı ise çocuklarının bir ilişkiye zorlanmasıdır. Genel olarak aileler çocuklarının cinsel davranışlarının yanlış yorumlanmasından kaygı duymaktadır.
Stokes ve Kaur (2005)	TG 51 çocuk ve OSB’li (yüksek işlevli) 23 çocuğun (10-15 yaş) ebeveynleri	Nicel <ul style="list-style-type: none">Ölçek (Sexual Behavior Scale) Amaç: Cinsellik ve cinsel davranışların ebeveyn görüşlerine göre incelenmesi	Cinsellik bilgisi, mahremiyet kavramı ve cinsel eğitim alma OSB’li çocuklarda TG çocuklara göre daha azdır. Uygun olmayan davranışlar ve ailelerin cinsellikle ilgili kaygıları OSB’li grupta daha fazladır.
Hellemans ve diğerleri (2006)	Grup evinde kalan OSB’li 24 bireyin (15-21 yaş) bakımından sorumlu personel	Nitel <ul style="list-style-type: none">Yarı yapılandırılmış görüşme Amaç: Grup evinde kalan OSB’li bireylerin cinselliğe yönelik bilgileri, kişisel bakım becerileri, cinsel davranışları ve cinsel	Araştırmada yer alan OSB’li bireyler belli bir düzeyde sosyo-seksüel bilgiye sahip olmakla birlikte bu bilgileri günlük hayatta uygulamada ortalama bir düzeye sahiptirler. Mastürbasyon, fiziksel temas arzusu, biseksüel ilişki ve uygun olmayan nesnelere ilgi en çok belirtilen durumlar olmuştur.

		davranış problemlerine yönelik betimleyici bir incelemenin yapılması	
Stokes, Newton ve Kaur (2007)	TG 31 (13-30 yaş) ve OSB'li 25 (13-36 yaş) ergen ve yetişkinin ebeveynleri	Nicel <ul style="list-style-type: none">Ölçek (Courting Behavior Scale) Amaç: Ergen ve yetişkinlerin romantik ilişki işlevlerinin incelenmesi	OSB'li bireylerin romantik ve sosyal içerikli bilgiyi akran ve arkadaşlarından öğrenmeleri TG bireylere oranla daha düşük düzeydedir. OSB'li bireylerin sosyal ve romantik olarak işlevsellikleri daha düşüktür. OSB'li bireyler akranlarına kıyasla daha fazla uygun olmayan flört davranışları (örn., uygunsuz dokunma, takip etme, korkutucu tavır sergileme, takıntı haline getirme, uygunsuz mimik kullanma, hedef kişinin özel eşyalarını çalma veya onlara zarar verme) sergilemektedir.
Nichols ve Blakeley-Smith (2009)	OSB'li 21 bireyin (8-18 yaş) ebeveynleri	Nitel <ul style="list-style-type: none">Odak grupİçerik analizi Amaç: Ebeveynlerin cinsel gelişime yönelik beklenti ve deneyimlerinin incelenmesi	Ebeveynler, çocukları büyüdüleri zaman romantik bir ilişkilerinin olmasını, birilerinin onlar ile ilgilenmesini arzulamaktadır. Büyük çoğunluk çocuklarının mahremiyet, kişisel sınırlar ve sosyal ipuçlarını anlamada zorluk yaşadığını ifade etmekte ve cinsel istismar ve tacize uğramalarından kaygı duymaktadır. Bazı aileler çocuklarının davranışlarının yanlış anlaşılmasından, taciz ve cinsel istismar olarak algılanıp polise şikâyet edilmesinden korkmaktadır. Çocuklarının cinsel eğitim ihtiyaçlarını karşılamada gerekli olan aile eğitimlerinin yetersiz olduğu ifade edilmiştir.
Kalyva (2010)	OSB'li 56 çocuğun (7-14 yaş) eğitiminden sorumlu 56 öğretmen	Nicel <ul style="list-style-type: none">Ölçek (Sexual Behavior Scale) Amaç: Cinsellik ve cinsel davranışların öğretmenlerin görüşlerine göre	OSB'li öğrenciler için en çok belirtilen durum uygun olmayan cinsel davranışlar ve düşük düzeyde mahremiyet farkındalığıdır.

		incelenmesi	
Barnett ve Maticka-Tyndale (2015)	OSB'li 24 yetişkin (18-61 yaş)	Nitel • Çevrim içi görüşme Amaç: OSB'li bireylerin cinsel kimlik ve deneyimlerinin incelenmesi	Yetersiz ve uygun olmayan cinsel eğitim onları olumsuz etkilemektedir (özellikle duygusal kontrolü sağlamada). Cinselliği planlamada zorluklar (Nasıl ve ne zaman?) yaşamaktadırlar.
Dewinter ve diğerleri (2016).	OSB'li 43 ergen (15-18 yaş) ve ebeveynleri	Nicel • Anket Amaç: Ebeveynlerin OSB'li ergen çocuklarının cinsel gelişim dönemi ihtiyaçlarına yönelik farkındalıklarının incelenmesi	Ergenlerin %95'i cinsel içerikli davranışlar (mastürbasyon) sergilediklerini ifade ederken ebeveynlerden yaklaşık %50'si bu durumdan habersizdir. Genel bulgulara göre ailelerin çocuklarının cinsel gelişim dönemleri gereksinimlerine karşı farkındalıkları düşüktür.
Fernandes ve diğerleri (2016)	OSB'li 95 bireyin (15-39 yaş) ailesi ve bakım sağlayıcıları OSB'li 76 birey (15-39 yaş)	Nicel • Anket (Cinsel ilgi ve uygun olmayan cinsel davranışlar) Amaç: Cinsel ilgi, eğilim ve uygun olmayan cinsel davranışların yaygınlığının incelenmesi	<u>Aile ve bakım sağlayıcılardan elde edilen bulgular:</u> OSB'li bireylerin %68'i cinsel ilgiye sahip olmakla birlikte %60'ı karşı cinse ilgi duymaktadır. Mastürbasyon en çok belirtilen uygun olmayan cinsel davranıştır. <u>OSB'li bireylerden elde edilen bulgular:</u> Bulgulara yansıyan uygun olmayan cinsel davranışlar; • %5 küçük çocuklara ilgi • %3 uygun olmayan heteroseksüel davranışlar • %3 diğer uygun olmayan cinsel davranışlar • %24 parafili içerikli davranışlar
Mackin ve	OSB'li çocuğa	Nitel	Aileler çocuklarının cinsel eğitimleri konusunda kendilerinin büyük bir role sahip

diğerleri (2016)	(14-20 yaş) sahip 15 ebeveyn	<ul style="list-style-type: none"> • Odak grup • Görüşme <p>Amaç: Ebeveynlerin çocuklarının cinsel eğitim ihtiyaçlarını betimlemesi; ailelerin tercih ettiği cinsel eğitim sisteminin veya müdahalelerin belirlenmesi</p>	<p>olduklarının farkındadır.</p> <p>Tüm ebeveynler cinsel eğitim verilmesinin gerekliliği konusunda hem fikirdir. Ancak bunun yoğunluğunun çocuğun gereksinimlerine göre şekillenmesi gerektiğini düşünmektedir.</p> <p>Ebeveynler tarafından en çok vurgulanan konular ise sağlıklı ilişkiler, kendini koruma ve istenmeyen cinsel ilişkiye maruz kalmadır.</p>
Cummins, Pellicano ve Crane (2018)	Düşük düzeyde dil gelişimine sahip OSB'li 9 bireyin (11-19 yaş) ebeveynleri ve eğitimcileri	<p>Nitel</p> <ul style="list-style-type: none"> • Görüşme <p>Amaç: Ebeveyn ve eğitimcilerin bakış açısıyla sınırlı dil yeterliliğine sahip OSB'li kızların ergenlik deneyimlerinin incelenmesi</p>	<p>OSB'li kız ergenlerin ergenlik ile baş etme konusunda farklı ihtiyaçları mevcuttur. Örneğin, menstrüel hijyen ve menstrüel dönem ağrılarının yarattığı gerginlik ailelerde kaygıya neden olmaktadır.</p> <p>Ailelerin çoğunluğu nelerin öğretilmesinin uygun olup olmadığı konusunda zorluk yaşamaktadırlar.</p> <p>Cinsel davranışlar sergileyen kız çocukları için bazı öğretmenler öğretim yapmayı tercih ederken bazıları bunu kendilerinin yapmasını uygun bulmamaktadır.</p> <p>Eğitmenler ve ebeveynler tarafından öğretime yardımcı olarak sosyal öyküler, görsel sıralama kartları, oyuncak bebekler, menstrüel dönemde takvim kullanma ve çevrim içi arama yapma en çok ifade edilenler olmuştur.</p>
Hartmann ve diğerleri (2019)	OSB'li 100 birey (yaş ortalaması 22) ve 100 ebeveyn	<p>Nicel</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çevrim içi anket <p>Amaç: OSB'li bireylerin cinsel bilgi, deneyim ve iletişim algılarının ebeveynleri ile karşılaştırılması</p>	<p>OSB'li bireylerin ebeveynlerinin düşündüğünden daha fazla cinsel davranışa sahip olduğu ve daha yüksek oranda cinsel istismara maruz kaldığı ortaya çıkmıştır.</p> <p>TG bireylere benzer cinsel yönelimlerinin olduğu ve bu yönde cinsel eğitim ve iletişim gereksinimlerinin olduğu vurgulanmaktadır.</p>
Holmes, Strassberg ve	OSB'li kız çocuğuna (12-18	Nicel	Ebeveynlerin büyük çoğunluğu düz anlatımla cinsel konuları ele almaktadır. Çok az aile sosyal öykü, video model, görsel kartlar, taklit ve rol yapma ile anlatım, öğretim

Himle (2019)	yaş) sahip 141 ebeveyn	<ul style="list-style-type: none"> Çevrim içi anket <p>Amaç: OSB'li kız çocukları ve ebeveynlerinin cinselliğe yönelik konularda iletişimlerinin incelenmesi</p>	<p>yapmaktadır.</p> <p>Aileler genel olarak mahremiyet, vücut bölümleri, ergenlik özellikleri ve hijyen konularını ele alırken çok az ebeveyn cinsel ilişki ve sağlık konusunu ele almaktadır.</p>
--------------	------------------------	---	--

Tablo 6. OSB'li Bireylerin Cinsel Eğitimine İlişkin Vaka Çalışmaları

Kaynak	Katılımcılar (Yaş/Cinsiyet)	Yöntem ve Veri Toplama Teknikleri	Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Bulgular
Tissot (2009)	Vaka a (11, E) Vaka b (12.5, E) Vaka c (12, K) Vaka d (16, E)	<p>Vaka Çalışması</p> <ul style="list-style-type: none"> Eğitmciler ile görüşme Öğretim gözlemleri Gelişim kayıtları 	<p>a. Görsel kartlar ve etkinlik çizelgesi</p> <p>b. Görsel kartlar</p> <p>c. Sıralama kartları ve ilaç</p> <p>d. Görsel kartlar</p> <p>e. Beceri analizine dayalı görsel kitapçık ve sıralama kartları</p>	<p>a. Yer ve zamana uygun mastürbasyon eğitimi</p> <p>b. Başkalarının vücuduna uygunsuz dokunma ve uygunsuz cinsel uyarılmayı önleme</p> <p>c. Ped değiştirme becerisi ve menstürel dönem stresini azaltma</p> <p>d. Soyunma ve toplum içinde mastürbasyon önleme</p> <p>e. Doğru mastürbasyon tekniği öğretimi</p>	<p>Vaka a,b, c ve d için hedeflenen düzeyde öğrenme gerçekleşmiştir.</p> <p>Vaka e için görsel kitapçık ile başarı sağlanamamıştır. Öğrenme sıralama kartları ile sağlanmıştır.</p>
Kenny ve diğerleri (2013)	(5, E)	<p>Vaka çalışması</p> <ul style="list-style-type: none"> Ön test-son test 	<p>KLAS Program (Kids Learning About Safety)</p> <ul style="list-style-type: none"> Görsel destek 	<p>Güvenlik bilgisi (Yabancılarla iletişim, vücudun bölümleri, mahremiyet, güvenli-güvensiz dokunma)</p>	<p>Program sonrası güvenlik bilgisi gelişim göstermiş fakat izleme verilerinde (3ay sonra) gerileme kaydedilmiştir.</p>

- İpucu
- Pekiştirme

Tablo 7. OSB’li Bireylerin Cinsel Eğitimine İlişkin Etkililik Araştırmaları

Kaynak	Katılımcılar (Yaş/Cinsiyet)	Yöntem ve Veri Toplama Teknikleri	Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Bulgular
Klett ve Turan (2012)	OSB’li 3 erkek çocuk (9,11,12 yaş)	T.D.A Katılımcılar arası çoklu başlama modeli	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal Öyküler • Beceri analizi 	Menstüral bakım- Ped değiştirme	<p><u>Katılımcı 1</u> %66-%100</p> <p><u>Katılımcı 2</u> %66-%88</p> <p><u>Katılımcı 3</u> %66-%100 arasında performans sergilemiştir. Her üç katılımcıda da hedeflenen düzeyde öğrenme gerçekleşmiştir.</p>
Dekker ve diğerleri (2015)	OSB’li 30 erkek (11-19 yaş)	Yarı deneysel Psiko-seksüel Bilgi Testi, Karakter Testi	Tackling Teenage Training (TTT) Programı <ul style="list-style-type: none"> • Doğrudan öğretim • Görsel ve materyaller ile gösterim • Testler • Ev ödevleri 	Psiko-seksüel gelişimin desteklenmesi <ul style="list-style-type: none"> • Ergenlik • Dış görünüm, ilk intiba • Mahremiyet • Fiziksel ve duygusal gelişim • Arkadaşlık ve flört becerileri • Cinsel ilişkiye yönelik beceriler • Hamilelik • İnternet kullanımı 	Psiko-seksüel Bilgi Testinde ön test ve son test değerleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Yaş ve algılanan yetersizlik düzeyi Psiko-seksüel Bilgi testlerindeki gelişim ile bağlantılı bulunmuştur . Yaş olarak daha genç ve program öncesi bilgi düzeyleri daha düşük olan katılımcıların bilgi düzeylerindeki artış diğer katılımcılara göre daha yüksek çıkmıştır.
Corona ve diğerleri	OSB’li 8 kız ve	Ön test- son	3 haftalık ve 62 saatlik	<ul style="list-style-type: none"> • Cinselliğe yönelik bilgi düzeyindeki 	Program konularının öğrenilmesinde öğrencilerde anlamlı fark görülmemiştir (Öğretim

(2016)	erkek ergen (12-16) ve ebeveynleri	test Cinsel davranış ölçeği ve bilgi anketi, Ebeveyn anketi	cinsel eğitim programı <ul style="list-style-type: none"> Görsel ve yazılı öğretim Etkinlik çizelgesi Pekiştireç sistemi Davranış desteği Grupla öğrenme 	gelişim (Ergenlik, insan bedeni ve olgunlaşma, mastürbasyon, mahremiyet, kişisel hijyen, ilişki türleri, flört, fiziksel birleşme, güvenlik, yasal konular, teknolojik iletişim) <ul style="list-style-type: none"> Davranışsal farklar Ebeveyn-çocuk iletişimi 	bireyselleştirilmiş değildir. Aileler genel olarak çok memnun kaldıklarını, özellikle grup içinde diğer ebeveynlerin öykülerini dinlemekten hoşnut olduklarını ifade etmişlerdir.
Cunningham ve diğerleri (2016)	OSB'li 30 kadın ve 8 erkek yetişkin (18-29 yaş) 19 katılımcı Relationship Enhancement (RE) Programı 19 katılımcı-Relationship Enhancement OSB (RE-OSB) Programı	Deneysel Sosyal beceriler-Sosyal Tepki Otizm Spektrum Ölçeği Flört Etme ve Bildirme Anketi, Empati Ölçeği, Sosyal destek-Sosyal Koşullar Ölçeği	RE ve RE-OSB Programı- 8 haftalık (haftalık 2 saat) <ul style="list-style-type: none"> Grup rehberliği Geri bildirim 	RE Programı <ul style="list-style-type: none"> Sosyal beceriler Empati Sosyal yeterlik (Flört etme bilgi ve becerisi) RE-OSB Programı <ul style="list-style-type: none"> Sosyal beceriler Empati Sosyal yeterlik (Flört etme bilgi ve becerisi) 	İki grupta da empati ve sosyal becerilerde artış olmuş fakat gruplar arası fark gözlenmemiştir. Sosyal destek açısından her iki grupta da anlamlı değişim olmamıştır.
Jamison ve Schuttler (2016)	OSB'li 28 birey ve farklı yetersizlik türlerine sahip 5 birey (Kadın,	Tutum ölçekleri, davranış ölçekleri ve	Girls Night Out (GNO) Programı- 12-16 haftalık GNO: Akran aracılı ve doğal ortamda uygulama fırsatı sunan bir cinsel	<ul style="list-style-type: none"> Sosyal yeterlilik Öz algı Yaşam kalitesi memnuniyeti İletişim Sosyal kaynaşma 	Sosyal yeterlik dışında yaşam kalitesi, öz algı, iletişim ve sosyal kaynaşmada bireyin kendisi, akran ve ebeveynlerden alınan veriler istatistiksel olarak önemli bir gelişimi göstermektedir. Sosyal yeterlikte programa katılan bireylerin verileri önemli fark gösterirken ebeveyn

	14-33 yaş) TG 35 akran akran; 31 ebeveyn	ebeveyn raporları	eğitim programı • Yapılandırılmış öğretim • Akran aracılığı • Model olma • Rol yapma • Video model • Görsel destek • Pekiştirme • Geri dönüt verme	• Sosyo-duygusal gelişim	değerlendirmelerinde gelişim olmadığı ortaya çıkmıştır.
Veazey ve diğerleri (2016)	OSB'li 1 kız çocuk (9 yaş) Down sendromu+PDD- NOS olan 1 kız çocuk (11 yaş)	T.D.A Katılımcılar arası çoklu başlama modeli	Zincirleme (Tüm beceri ve ileriye zincirleme) • Beceri analizi • Pekiştirme	Beceri analizi basamaklarının bağımsız ve doğru olarak yapılma yüzdesi (Menstüral bakım- Çamaşır ve ped değiştirme)	<u>Katılımcı 1</u> %90 (Tüm beceri yaklaşımı ile) <u>Katılımcı 2</u> %100 Her iki katılımcıda da hedeflenen düzeyde öğrenme gerçekleşmiştir.
Visser ve diğerleri (2017)	189 kız ve erkek öğrenci (12-18 yaş) ve aileleri OSB'li 95 öğrenci (Deney grubu) OSB'li 94 öğrenci (Kontrol grubu)	Deneysel Anket ve ölçekler	Tackling Teenage Psychosexual Training (TTT) müdahale programı (18 oturumluk) • Yapılandırılmış oturumlar • Ev ödevleri • Görsel yardım • Aile katılımı • Drama	Cinsel Eğitim Programının içeriğindeki alanlara yönelik bilgi ve beceriler (Ergenliğe giriş ve ergenlik, dış görüntü, fiziksel ve duygusal gelişim, arkadaşlık, aşık olma ve flört, cinsellik, cinsel davranışlar, kişisel sınır, güvenli internet kullanımı)	Program grubunun psiko-seksüel kazanım bilgisi; kişilerarası ilişkiler, kişisel sınır bilgisi artarken uygun olmayan cinsel davranışlar azalmıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

OSB'li bireylerin cinsel gelişim konusundaki gereksinimlerinin göz ardı edilerek zamanında ve uygun eğitimin sağlanmaması, uygun olmayan cinsel davranışların ve deneyimlerin ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. OSB'li bireylerin dil ve iletişim sınırlılıkları ile sosyal normları anlamada yaşadıkları zorluklar uygun cinsel davranışlar gösterme konusunda onları toplumun normlarından uzaklaştırmaktadır (Gabriels ve Van Bourgondien, 2007; Ruble, 1992). Gerekli eğitimin sağlanmadığı durumlarda toplumun bireylerden beklediği davranış kalıpları OSB'li bireylerde anlam bulamamakta; yer/zaman açısından uygun olmayan davranış örnekleri ortaya çıkabilmektedir (Gabriels ve Van Bourgondien, 2007; Travers ve Whitby, 2014; Tullis ve Zangrillo, 2013). OSB'li bireylerin karşısındaki kişinin niyetini anlamada yaşadığı güçlükler ve yaşanan durumu rapor etmedeki güçlükleri cinsel istismar riskini arttırmaktadır (Howlin ve Clements, 1995).

Aile bireyleri ve OSB'li bireylerin çevresindeki diğer kişilerden toplanan verilerle elde edilen bulgular, yetersiz bilgi ve beceri düzeyindeki OSB'li bireylerin genel olarak yer ve zamana uygun olmayan mastürbasyon, ilişki kurmada başarısızlık, uygunsuz uyarılma, bazı nesnelere karşı cinsel takıntı, toplum içinde uygunsuz davranışlar sergileme, uygunsuz dokunma, müstehcen el-kol hareketleri yapma ve cinsel taciz gibi davranışlar sergilediklerini göstermektedir (Beddow ve Brooks, 2016). Aileler ise genel olarak çocuklarının cinsel gereksinimlerini nasıl karşılayacaklarını bilmemekte ya da cinsel eğitimin çocuklarında cinselliğe yönelik bir ilgi oluşturmamasından endişe duydukları için cinsel eğitimden kaçınmaktadır. Bazı ailelerin ise çocuklarının cinselliğe ilişkin gereksinimleri olduğu konusunda farkındalık düzeyleri düşüktür (Dewinter ve diğerleri, 2016; Tissot, 2009). Corona ve diğerleri (2016) tarafından yürütülen çalışmada eğitim programına katılan ailelerin diğer ebeveynlerle iletişim kurmaları, çocuklarının cinsel gelişim gereksinimlerini ve bu süreçte yaşadıkları zorlukları paylaşmalarının onlara iyi geldiğini ifade etmeleri çalışmanın vurgulanan bulgularından biri olmuştur. Bu açıdan ele alındığında programın bir sosyal destek imkânı sağladığı ve ailelerin toplum içinde ya da yakınlarıyla konuşamadığı konuları ortak deneyimlere sahip diğer bireylerle paylaşmalarının ve benzer öyküleri dinlemenin onları rahatlattığı görülmektedir.

Alanyazında OSB'nin karakteristik özelliklerine uygun biçimde hazırlanmış program ve uygulamalara duyulan gereksinime vurgu yapılmakla birlikte, OSB'li bireylere cinsel eğitim sunmaya yönelik uygulamaların etkililiğini inceleyen oldukça az sayıda yayımlanmış çalışmaya rastlanmaktadır. OSB ve cinsellik konusunda yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun betimsel yöntemle, konuya ilişkin görüş, tutum ve deneyimleri inceleyen çalışmalardan oluştuğu görülmektedir. Oysa OSB'li bireylere cinsel eğitim sunmayı amaçlayan yöntem ve stratejilerin etkililiğini araştıran çalışmaların sayıca artması bu amaçla kullanılacak bilimsel dayanaklı uygulamaların belirlenmesi açısından önemlidir. Aile ve öğretmenlerin OSB'li bireylerin eğitimlerinde etkililiği kanıtlanmış uygulamalarla doğru seçim yapmaları kolaylaşacaktır. Ayrıca, bu alanda yapılacak etkililik araştırmaları, etkili olmayan uygulamalarla zaman kaybedilmesini, dolayısıyla OSB'li bireylerin cinsel eğitimlerinde geç kalmayı ve uygun olmayan davranışların artmasını önleyebilir.

Bazı öğretmenler cinsel eğitimin mahremiyet içermesi nedeniyle kendileri tarafından verilmesini uygun bulmamaktadır (Cummins ve diğerleri, 2018). Mackin ve diğerleri (2016) tarafından yapılan çalışmada da aileler çocuklarına cinsel eğitim sağlama konusunda kendilerinin önemli bir role sahip olduklarını ifade etmiştir. Bütün bunlar dikkate alındığında, cinsel eğitim konusunda ailelerin desteklenmesini hedefleyen çalışmalar önem kazanmaktadır. Kapsamlı aile eğitimi ve rehberliği ile ailelerin çocuklarının cinsel eğitimlerinde yaşadıkları zorluklarla baş etme kapasiteleri geliştirilmelidir. Ailelerin neyin, ne zaman ve nasıl öğretileceği konusunda yaşadığı zorluklar azaltılarak ebeveyn-çocuk iletişimi güçlendirilmelidir. Aile eğitimi çalışmaları sırasında özellikle gelişimin en erken dönemlerinde

ebeveynlerin tutum ve yaklaşımlarının önemi vurgulanmalıdır. Özellikle tuvalet eğitimi sürecinde sergilenen doğru davranışlarla çocuklarda oluşturulacak mahremiyet ve kişisel sınır farkındalığı ilerleyen dönemler için cinsel eğitimin temellerini oluşturabilir.

OSB'li bireyler diğer gelişimsel yetersizlik alanlarından farklı biçimde ele alınan cinsel eğitim programları ve uygulamalara gereksinim duymaktadır. Cinsel eğitim programları oluşturulurken bireysel gereksinimlerle örtüşen bir içerik tercih edilmeli ve etkili sonuçlar sağlayacak yöntem ve stratejilere karar verilmelidir. OSB'li bireylere öğretim sunarken konular somut ve açık ifadelerle, görsel destekler yardımıyla daha anlamlı hale getirilerek sunulmalıdır. OSB'li bireyler için hazırlanan cinsel eğitim programlarında yalnızca uygun olmayan cinsel davranışları ele almak yerine, cinsel eğitime bütüncül bir bakış açısı ile yaklaşılmalıdır. Cinsel eğitim programları cinsel gelişim dönemleri ve bireysel gereksinimlerin çerçevesinde insan bedeni, cinsel kimlik, toplumsal normlar, kanuni normlar, mahremiyet, kişisel sınırlar, güvenli-güvensiz cinsellik, ergenlik, flört etme, evlilik, üreme, hamilelik, korunma, ebeveyn olma, cinsel sağlık ve hijyen, güvenli internet kullanımı, cinsel istismar ve cinsel istismarı bildirme gibi konuları kapsamalıdır.

KAYNAKÇA

- American Psychological Association. (2011). APA resolution opposing child sexual abuse. Retrieved from <https://www.apa.org/about/policy/sexual-abuse>
- Ballan, M. S. (2012). Parental perspectives of communication about sexuality in families of children with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 42(5), 676-684. doi:10.1007/s10803-011-1293-y
- Ballan, M. S., & Freyer, M. B. (2017). Autism spectrum disorder, adolescence, and sexuality education: Suggested interventions for mental health professionals. *Sexuality and Disability*, 35(2), 261-273. doi:10.1007/s11195-017-9477-9
- Barnett, J. P., & Maticka-Tyndale, E. (2015). Qualitative exploration of sexual experiences among adults on the autism spectrum: implications for sex education. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 47(4), 171-179. doi:10.1363/47e5715
- Beddows, N., & Brooks, R. (2016). Inappropriate sexual behaviour in adolescents with autism spectrum disorder: what education is recommended and why. *Early Intervention in Psychiatry*, 10(4), 282-289. doi:10.1111/eip.12265
- Cannor, M. J. (2007). ASD and inappropriate (as perceived) sexualized behavior. Retrieved from <http://www.mugsy.org/connor90.htm>
- Corona, L. L., Fox, S. A., Christodulu, K. V., & Worlock, J. A. (2016). Providing education on sexuality and relationships to adolescents with autism spectrum disorder and their parents. *Sexuality and Disability*, 34(2), 199-214. doi:10.1007/s11195-015-9424-6
- Cummins, C., Pellicano, E., & Crane, L. (2018). Supporting minimally verbal autistic girls with intellectual disabilities through puberty: perspectives of parents and educators. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 1-10. doi:10.1007/s10803-018-3782-8
- Cunningham, A., Sperry, L., Brady, M. P., Peluso, P. R., & Pauletti, R. E. (2016). The effects of a romantic relationship treatment option for adults with autism spectrum disorder. *Counseling Outcome Research and Evaluation*, 7(2), 99-110. doi:10.1177/2150137816668561
- Dekker, L. P., van der Vegt, E. J., Visser, K., Tick, N., Boudesteijn, F., Verhulst, F. C., et. al. (2015). Improving psychosexual knowledge in adolescents with autism spectrum

- disorder: pilot of the tackling teenage training program. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 45(6), 1532-1540. doi:10.1007/s10803-014-2301-9
- Dewinter, J., Vermeiren, R. R. J. M., Vanwesenbeeck, I., & Van Nieuwenhuizen, C. (2016). Parental awareness of sexual experience in adolescent boys with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46(2), 713-719. doi:10.1007/s10803-015-2622-3
- Eaves, L.C. & Ho, H.H. (1996). Stability and change in cognitive and behavioral characteristics of autism through childhood. *Journal of Autism and Developmental Disability*, 26(5), 557-569. Retrieved from <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=e47f84ba-2181-48e1-8b5c-1be763490efb%40sessionmgr103>
- Edelson, G. (2010). Sexual abuse of children with autism: Factors that increase risk and interfere with recognition of abuse. *Disability Studies Quarterly*, 30(1), 1228. Retrieved from <https://dsq-sds.org/article/view/1058/1228>
- Fernandes, L. C., Gillberg, C. I., Cederlund, M., Hagberg, B., Gillberg, C., & Billstedt, E. (2016). Aspects of sexuality in adolescents and adults diagnosed with autism spectrum disorders in childhood. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46(9), 3155-3165. doi:10.1007/s10803-016-2855-9
- Gabriels, R. L., & Van Bourgondien, M. E. (2007). Sexuality and autism. In R. L. Gabriels & D. E. Hill (Eds.), *Growing up with autism: Working with school-age children and adolescents* (pp. 58–72). New York, NY: Guilford Press.
- Gerhardt, P. F., & Lanier, H. (2011). Addressing the needs of adolescents and adults with autism: A crisis on the horizon. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 41(1), 37–45. doi:10.1007/s10879-010-9160-2
- Gilmour, L., Schalomon, M., & Smith, V. (2012). Sexuality in a community based sample of adults with autism spectrum disorder. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 6(1), 313–318. doi:10.1016/j.rasd.2011.06.003
- Hartmann, K., Urbano, M. R., Raffaele, C. T., Qualls, L. R., Williams, T. V., Warren, C., et. al. (2019). Sexuality in the Autism Spectrum Study (SASS): Reports from young adults and parents. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 49(9), 3638-3655. doi:10.1007/s10803-019-04077-y
- Hellemans, H., Colson, K., Verbraeken, C., Vermeiren, R., & Deboutte, D. (2007). Sexual behavior in high-functioning male adolescents and young adults with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 37(2), 260-269. doi:10.1007/s10803-006-0159-1
- Holmes, L. G., Strassberg, D. S., & Himle, M. B. (2019). Family sexuality communication for adolescent girls on the autism spectrum. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 49(6), 2403-2416. doi:10.1007/s10803-019-03904-6
- Howlin, P., & Clements, J. (1995). Is it possible to assess the impact of abuse on children with pervasive developmental disorders? *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 25(4), 337-354. Retrieved from <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=5dbdef86-c75c-4d26-8430-7d9213c7b207%40sessionmgr103>
- Jamison, T. R., & Schuttler, J. O. (2017). Overview and preliminary evidence for a social skills and self-care curriculum for adolescent females with autism: The girls night out model. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 47(1), 110-125. doi:10.1007/s10803-016-2939-6

- Kalyva, E. (2010). Teachers' perspectives of the sexuality of children with autism spectrum disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 4(3), 433–437. doi:10.1016/j.rasd.2009.10.014
- Kenny, M. C., Bennett, K. D., Dougery, J., & Steele, F. (2013). Teaching general safety and body safety training skills to a Latino preschool male with autism. *Journal of Child Family Studies*, 22(8), 1092–1102. doi:10.1007/s10826-012-9671-4
- Klett, L. S., & Turan, Y. (2012). Generalized effects of social stories with task analysis for teaching menstrual care to three young girls with autism. *Sexuality and Disability*, 30(3), 319–336. doi:10.1007/s11195-011-9244-2
- Koller, R. (2000). Sexuality and adolescents with autism. *Sexuality and Disability*, 18(2), 125–135. Retrieved from <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=dc75ee4b-9574-4ac7-8bf5-098fb3439cb7%40sessionmgr4006>
- Mackin, M. L., Loew, N., Gonzalez, A., Tykol, H., & Christensen, T. (2016). Parent perceptions of sexual education needs for their children with autism. *Journal of Pediatric Nursing*, 31(6), 608–618. doi:10.1016/j.pedn.2016.07.003
- Murphy, N. A., & Elias, E. R. (2006). Sexuality of children and adolescents with developmental disabilities. *Pediatrics*, 118(1), 398–403. doi:10.1542/peds.2006-1115
- National Commission on Adolescent Sexual Health. (1995). *Facing facts: Sexual health for Americas's adolescents*. New York: Sexual Information and Education Council of the United States. Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED391779.pdf>
- National Sexual Violence Resource Center (2013). *An overview of healthy childhood sexual development*. Retrieved from <https://www.nsvrc.org/publications/an-overview-on-healthy-childhood-sexual-development>
- Nichols, S., & Blakeley-Smith, A. (2009). "I'm not sure we're ready for this...": Working with families toward facilitating healthy sexuality for individuals with autism spectrum disorders. *Social Work in Mental Health*, 8(1), 72–91. doi:10.1080/15332980902932383
- Ray, F., Marks, C., & Bray-Garretson, H. (2004). Challenges to treating adolescents with Asperger's syndrome who are sexually abusive. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 11(4), 265–285. doi:10.1080/10720160490900614
- Realmuto, G. M., & Ruble, L. A. (1999). Sexual behaviors in autism: Problems of definition and management. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 29(2), 121–127. Retrieved from <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=b5170cb3-710c-46d0-b4e1-42fc73907499%40sessionmgr4006>
- Ruble, L. A., & Dalrymple, N. J. (1993). Social/sexual awareness of persons with autism: A parental perspective. *Archives of Sexual Behavior*, 22(3), 229–240. Retrieved from https://scholar.google.com/tr/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&as_vis=1&q=Ruble%2C+L.+%281992%29.+Social%2Fsexual+awareness+of+persons+with+autism%3A+A+parental+perspective.+Unpublished+master%20thesis%2C+Indiana+University%2C+Bloomington%2C+IN.&btnG=
- Sciaraffa, M., & Randolph, T. (2011). "You Want Me to Talk to Children about What?": Responding to the Subject of Sexuality Development in Young Children. *YC Young Children*, 66(4), 32. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/42731276>
- Sexuality Information and Education Council of the United States. (2012). *Position Statements*. Retrieved from <http://www.siecus>

- Sexuality Information and Education Council of the United States. (2015). *What is normal childhood sexual development*. Retrieved from https://siecus.org/wp-content/uploads/2015/07/FAT_Newsletter_V3N4-Normal-Childhood-Sexual-Development.pdf
- Stokes, M., & Kaur, A. (2005). High functioning autism and sexuality: A perspective. *Autism: The International Journal of Research and Practice*, 9(3), 266–289. doi:10.1007/s10803-016-2892-4
- Stokes, M., Newton, N., & Kaur, A. (2007). Stalking, and social and romantic functioning among adolescents and adults with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 37(10), 1969–1986. doi:10.1007/s10803-006-0344-2
- Sullivan, A., & Caterino, L. C. (2008). Addressing the sexuality and sex education of individuals with autism spectrum disorder. *Education and Treatment of Children*, 31(3), 381–394. Retrieved https://www.jstor.org/stable/42899984?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Süzer, T. (2015). *Otizm spektrum bozukluğu olan bireylere cinsel istismardan korunma becerilerinin öğretiminde sosyal öykü yönteminin etkililiği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.
- Tarnai, B., & Wolfe, P. S. (2008). Social stories for sexuality education for persons with autism/pervasive developmental disorder. *Sexuality and Disability*, 26(1), 29–36. doi:10.1007/s11195-007-9067-3
- Tissot, C. (2009). Establishing a sexual identity: Case studies of learners with autism and learning difficulties. *Autism*, 13(6), 551–566. doi:10.1177/1362361309338183
- Travers, J., & Tincani, M. (2010). Sexuality education for individuals with autism spectrum disorders: Critical issues and decision making guidelines. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 45(2) 284–293. Retrieved from https://www.jstor.org/stable/23879812?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Travers, J. C., & Whitby, P. J. S. (2014). Sexuality and relationships for individuals with autism spectrum disorders. In Tincani, M. & Bondy, A. (eds.). *Autism spectrum disorders in adolescents and adults: Evidence-based and promising interventions*, 182–207. Guildford, New York. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Jason_Travers/publication/305904071_Sexuality_and_Relationships_for_Individuals_with_Autism_Spectrum_Disorders/links/599f306ca2724fca7a1d6b/Sexuality-and-Relationships-for-Individuals-with-Autism-Spectrum-Disorders.pdf
- Tullis, C. A., & Zangrillo, A. N. (2013). Sexuality education for adolescents and adults with autism spectrum disorders. *Psychology in the Schools*, 50(9), 866–875. doi:10.1002/pits.21713
- Veazey, S. E., Valentino, A. L., Low, A. I., McElroy, A. R., & LeBlanc, L. A. (2016). Teaching feminine hygiene skills to young females with autism spectrum disorder and intellectual disability. *Behavior Analysis in Practice*, 9(2), 184–189. doi:10.1007/s40617-015-0065-0
- Visser, K., Greaves-Lord, K., Tick, N. T., Verhulst, F. C., Maras, A., & van der Vegt, E. J. (2017). A randomized controlled trial to examine the effects of the tackling teenage psychosexual training program for adolescents with autism spectrum disorder. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 58(7), 840–850. doi:10.1111/jcpp.12709

Wolfe, P. S., Condo, B., & Hardaway, E. (2009). Sociosexuality education for persons with autism spectrum disorders using principles of applied behavior analysis. *Teaching Exceptional Children*, 42(1), 50-61. doi:10.1177/004005990904200105

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Even though individuals with Autism Spectrum Disorders (ASD) have similar interests and characteristics with their peers who show typical development (TD) for the sexual development period, it is stated that inappropriate sexual behaviors occur or sexual abuse problems may develop in cases where sexual education is not adequately provided and knowledge about sexuality is limited (Gilmour et al., 2012; Stokes and Kaur, 2005). When considered in a broad context, sexual education includes physical health and hygiene, gender awareness, appropriate expression of emotions, privacy, physical intercourse, sexual behaviors, protection from abuse, and understanding and displaying appropriate behaviors in accordance with sexual identity (Sullivan and Ceterino, 2008).

In this study, which was carried out as a literature review, it was aimed to address the necessity and importance of sexual education in individuals with ASD, difficulties in sexual development depending on the characteristic of ASD, the sexual education curriculum suitable for the developmental characteristics of individuals with ASD, teaching practices and research examples.

Sexual Development Stages

Individuals' sexual development starts in the first months of infancy and continues sequentially (Sciaraffa and Randolph, 2011). Behavior and characteristics such as realizing sexual identity and gender roles, curiosity about the human body, displaying behaviors suitable for sexual identity and playing games, distinguishing the opposite sex, starting to learn the concept of intimacy, a curiosity of the body of others, touching one's private area, questioning reproduction, imitating adults, changes in the content of games are exhibited from the first months to early adolescence. With early adolescence, a first step is taken to adulthood, physical and hormonal changes begin (Sciaraffa and Randolph, 2011).

The Importance of Sexual Education in Individuals with ASD

Many components emphasize the necessity of sexual education. First of all, sexuality and sexual education is a universal right. Because, like every individual, individuals with ASD have the right to have romantic relationships, marry and become parents (Stokes and Kaur, 2005; Travers and Tincani, 2010). Deficiencies in sexual education and inadequate provision of needs lead to the emergence of inappropriate sexual behaviors (Dewinter et al., 2016). Another factor that makes sexual education necessary is the risk of individuals with ASD to be more exposed to sexual abuse (Howlin and Clements, 1995). Besides, sexual education enables individuals with ASD to increase their awareness and knowledge of sexual health and hygiene as well as all individuals (Ballan, 2012).

Most Common Inappropriate Sexual Behaviors

The most common inappropriate sexual behaviors in individuals with ASD are inappropriate masturbation in terms of place, time, and frequency, inability to establish romantic relationships, inappropriate arousal, exhibitionism, sexually aggressive behavior, sexual harassment (Beddow and Brooks, 2016).

Attitudes of Families

Studies show that families are inadequate in providing sexual education to their children with ASD, and they are confused about how and when to give information about sexual education or avoid providing education (Ballan, 2012; Nichols and Blakeley-Smith, 2010). Some families fear that teaching some sexual behaviors (eg masturbation) may be exaggerated and replace their children's stereotypical behaviors (Ballan, 2012). Parents are also worried about giving their children sexual education. The parents stated that giving sexual education to children with ASD during puberty may create an interest in sexuality and increase sexual behaviors (Tissot, 2009).

Sexual Education Curriculum

Sexual education for individuals with ASD should be provided with a more comprehensive curriculum rather than focusing on and preventing their inappropriate sexual behavior. Within this scope, it should support individuals with ASD starting from the establishment of their sexual identity and role perceptions from the early period and their transition to adulthood during and after adolescence (Sullivan and Caterino, 2008). This approach described as comprehensive sexual education supports a holistic sexual education based on developmental stages. SIECUS (2004) divides sexual education into six main components: (1) human development, (2) relationships, (3) personal skills, (4) sexual behavior, (5) sexual health, (6) society and culture.

Teaching Methods and Strategies

The content of sexual education offered to individuals with ASD and the practices used should be organized in a context based on the strengths and needs of improvement, interests, preferences, and learning styles of individuals with ASD. When the studies in the literature are examined, it is noteworthy that some methods and strategies come to the fore more (e.g., social stories, reinforcement, task analysis, chaining, graduated guidance, prompting, modeling, video model, differential reinforcement).

Research on Sexual Development and Sexual Education

Most of the studies on sexual development and sexual education of individuals with ASD consist of informative and descriptive studies, which examine opinions, attitudes, and experiences. It is seen that the number of studies focused on interventions and skill teaching in the sexual education of individuals with ASD is limited in number (e.g., Klett and Turan 2012; Tissot, 2009; Veazey et al., 2016). In addition to these, there are studies on sexual education programs aiming to provide individuals with ASD knowledge and skills towards sexuality (Corona et al., 2016; Cunningham et al., 2016; Dekker et al., 2015; Jamison and Schuttler, 2016; Kenny et al., 2013); Visser et al., 2017). These programs offer more comprehensive educational content and teaching opportunities for more than one skill.

When the findings of studies examining the views, attitudes, and experiences of individuals with ASD are analyzed, topics taking place in sexuality knowledge, privacy awareness, socio-sexual knowledge level, ways to obtain information about sexuality, inadequate sexual education, sexual behaviors, inappropriate sexual behaviors, the anxiety of families, romantic relationship situations of individuals with ASD and sexual inclinations, level of knowledge and sexuality of individuals with ASD, family-centered sexual education, sexual abuse, and teachers' attitudes towards sexual education. In addition to comprehensive programs, some studies examine the effectiveness of focused interventions. For instance; teaching pad replacement skills to girls as a menstrual care skill (Klett and Turan, 2012; Tissot, 2009; Veazey et al., 2016).

Conclusion and Suggestions

Families generally do not know how to meet the sexual development needs of their children or avoid sexual education because they are concerned that sexual education creates an interest in sexuality in their children. Some families have low levels of awareness that their children have sexual needs (Dewinter et al., 2016; Tissot, 2009). By providing comprehensive family education and family guidance, families' ability to cope with their children's sexual education difficulties should be developed. The importance of parents' attitudes and approaches, especially at the earliest stages of development, should be emphasized in family education. In particular, the right attitudes displayed in toilet training, privacy, and personal border awareness in children will be the cornerstones of sexual education for the future.

Ignoring the sexual development needs of individuals with ASD and not providing a timely and appropriate education leads to the inadequacy of supporting them as sexual development, as well as the emergence of inappropriate sexual behaviors and experiences (Gabriels and e Van Bourgondien 2007; Travers and Whitby, 2014; Tullis and Zangrillo, 2013). Although it is emphasized that there should be programs and interventions created under the characteristics of ASD, it is noteworthy that few studies are examining the effectiveness of focused interventions and comprehensive programs. It is seen that most of the studies on ASD and sexuality consist of descriptive studies that examine opinions, attitudes, and experiences. However, more studies need to be done on which programs and methods/strategies are effective. Sexual education programs should be created depending on the framework of sexual development stages and needs of individuals with ASD. The curriculum should include the human body, sexual identity, social norms, legal norms, privacy, personal boundaries, safe-insecure sexuality, adolescence, dating, marriage, reproduction, pregnancy, protection, parenting, sexual health and hygiene, safe internet use, sexual abuse, and reporting sexual abuse.